

UDK: 159.9(575.1)

O'ktam FARMONOV,
CHDPU Maktabgacha ta'lim pedagogikasi dotsenti v.b., PhD
E-mail:uktamfarmonov77@gmail.com

CHDPU dotsenti B.Axmadaliyev taqrizi asosida

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINI IJODIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TASHKIL ETISH MAZMUNI

Аннотация

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlash bevosita ta'lim-tarbiya masalalari bilan bog'liq bo'lib, bunda pedagogning qiziqishi, ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlaridan kelib chiqib, ularni amalga oshirish har bir bo'lajak o'qituvchidan ta'lim taraqqiyotining maqsadi, vazifalari, muammolari hal qilish, ta'lim-tarbiya sohasida kafolatli natijaga erishish darajasini takomillashtiradi. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini ijodiy faoliyatga tayyorlash ta'lim-tarbiya tizimida, uning uslublarini takomillashtirishda metodik ta'minot sifatida xizmat qiladi. O'qituvchining ijodiy faoliyati ta'lim-tarbiya berish, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish, bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirishga erishishda turli metodikalarni qo'llash va takomillashtirish, diagnostika, monitoring olib borish, ta'lim-tarbiya jarayonida insonravarlik, xalqarvarlik, tamoyillariga asoslanish, o'quvchining tayyorgarlik darajasini, psixologik, fiziologik, yosh xususiyatlarini, gigiyenik talablarni hisobga olish, ta'lim-tarbiya jarayonida redagogik texnologiyalarni amalga oshirishda muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: Ijod, ijodiy faoliyat, faoliyat, fikrlashning moslashuvchanligi, tanqidiylik, rivojlanish, loyihalash.

СОДЕРЖАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Подготовка будущих учителей начальных классов к творческой деятельности напрямую связана с образовательными вопросами, и исходя из интересов учителя, образовательных и воспитательных целей, их реализация повышает уровень понимания целей, задач и проблем образовательного развития каждого будущего учителя, а также уровень достижения гарантированных результатов в сфере образования. Подготовка будущих учителей начальных классов к творческой деятельности является методической опорой в системе образования и совершенствовании ее методов. Творческая деятельность педагога играет важную роль в обеспечении образования, обучении учащихся самостоятельному мышлению, использовании и совершенствовании различных методик формирования знаний, умений и навыков, проведении диагностики, мониторинга, построении образовательного процесса на принципах гуманизма и народности, учете уровня подготовки, психофизиологических, возрастных особенностей и гигиенических требований обучающихся, внедрении педагогических технологий в образовательный процесс.

Ключевые слова: Креативность, творческая деятельность, активность, гибкость мышления, критичность, развитие, проектирование.

CONTENT OF ORGANIZING THE PREPARATION OF FUTURE PRIMARY TEACHERS FOR CREATIVE ACTIVITY

Annotation

The preparation of future primary school teachers for creative activity is directly related to educational issues, and based on the teacher's interest, educational and educational goals, their implementation improves the level of understanding of the goals, tasks, problem-solving, and guaranteed results of educational development in each future teacher. The preparation of future primary school teachers for creative activity serves as a methodological support in the educational system and in improving its methods. The teacher's creative activity plays an important role in providing education, teaching students to think independently, using and improving various methodologies to achieve the formation of knowledge, skills, and competencies, conducting diagnostics, monitoring, basing the educational process on the principles of humanity and nationalism, taking into account the student's level of preparation, psychological, physiological, age characteristics, and hygienic requirements, and implementing redagogical technologies in the educational process.

Key words: Creativity, creative activity, activity, flexibility of thinking, criticality, development, design.

Kirish. Jahon miqyosida fan-texnika taraqqiyoti, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini boshqarish va uning kelajagini belgilab borishda insonlar intellektual salohiyati muhimligini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga dunyo bo'yicha ilm-fan rivojining bugungi holati, ayniqsa, bu borada yoshlarga bilim berish keng joriy etilgan jamiyatda turli fan sohalarida bilimlarning tez yangilanib borishi, ta'lim oluvchilar oldida ularni jadal egallash bilan bir qatorda, muntazam va mustaqil ravishda bilim izlashdek vazifani qo'ymoqda. Ta'limni rivojlantirishning zamonaviy sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning yangi, nostandart vaziyatlarda

tezkor harakat qilish, mavjud ma'lumot manbalarini tahlil qilish va atrofda makonni o'zgartirishda ijodiy faoliyat yuritish ko'nikmalarini shakllantirish vazifasi dolzarbdir. Buning uchun yuqori darajadagi ijodiy faoliyat yuritish talab etiladi.

"Ijodiy faoliyat" hozirgi vaqtda juda muhim va dolzarb bo'lib, bu ilm-fanning jadal ko'p qirrali rivojlanishi, ta'lim texnologiyalarining doimiy o'zgarishi hamda murakkablashishi natijasida boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan mutaxassislarni kelgusi pedagogik faoliyatida ijodiy faoliyat yuritishi shu jumladan davlat darajasidagi

o'zgarishlarning yangilanishiga bog'liq holda ijodkorlik, ixtirochilik, yangilikka intiluvchanlik xususiyatlarini tarkib toptirishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. O'qituvchi shaxsining ijodiyliigi bu uning o'z faoliyatiga bo'lgan munosabatlarda, barqarorlikda, faollikda, qobiliyatlarida, mahoratlarida taraqqiy etadi va natijalarga erishishi bilan ajralib turadi.

Zamonaviy ta'lim-tarbiya jarayonining natijadorligini ta'minlashda bo'lajak mutaxassislarining kasbiy kompetentligini takomilash hozirda nihoyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu sohada ham olimlar salmoqli va keng qamrovli ishlarni olib bormoqdalar. Jumladan Sh.S.Sharipov ishlarida ijodkorlikka oid tushunchalar aniqlashtirilgan va uni amalga oshirish davrlari ishlab chiqilgan. Shu bilan birgalikda talabalarda ixtirochilik ijodkorligini shakllantirishning ko'p bosqichli dasturlashtirilgan ta'lim jarayoni mazmunini tanlash mezonlari ishlab chiqilgan [1].

O.A.Qo'ysinovning dissertatsiya ishida bo'lajak kasb-ta'limi o'qituvchilarini kompetentli yondashuv asosida kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish texnologiyalari yoritib berilgan [2,10].

Ijod - insonning faol faoliyati jarayoni bo'lib, uning natijasida dastlabki sharoitlardan qat'i nazar, moddiy yoki ma'naviy ifodaga ega bo'lgan noyob natija hosil bo'lishini nazarda tutadi. Bu jarayonda ijodkorlik ishlab chiqarishdan aniq farqlarga ega. Ijodiy faoliyat jarayonida olingan natija o'ziga xos bo'lib, bunda muallif o'zining shaxsiy g'oyalarini, hayot to'g'risidagi tushunchalarini o'z asarga kirita olganligi sababli erisha oladi. Shuning uchun ijodiy faoliyat mahsullari alohida qadriyatga ega. Ijodda psixologik jihat muhim o'rin tutadi. Har qanday ijodiy mahsulot yaratish uchun inson ma'lum qobiliyat, bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim.

A.I.Savenkovning ta'kidlashicha, "har bir faoliyat ijodkorlik emas, balki har qanday ijodkorlik faoliyat

hisoblanadi". Faoliyatning o'zi ijodiy jarayonning tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'ladi [3].

Pedagogik ensiklopediyada ijodkorlik inson faoliyatidagi faoliyat va mustaqillikning eng oliy shakli sifatida talqin etiladi, u o'zgartirish, takomillashtirish, yangi va o'ziga xos narsalarni yaratish zaruratida namoyon bo'ladi. Ko'pgina pedagog va psixolog olimlarning ilmiy ishlarda ijodkorlik "ijodiy faoliyat" tushunchasi kontekstida ta'riflanadi (V.I.Andreev, T.I.Shamova) [4,5].

D.B.Bogoyavlenskaya ijodiy faoliyatni aqliy qobiliyatlar va motivasion shaxsiy omillarni birlashtirgan intellektual faoliyat deb ta'riflaydi[6].

V.A.Petrovskiy va I.S.Yakimanskaya ijodiy faoliyatni shaxsiy mulk, o'z-o'zini takomillashtirish yo'nalishini belgilaydigan xususiyat, shaxsning o'zini o'zi anglashning zarur sharti deb hisoblaydi. G.I.Shchukina ijodiy faoliyatni o'quvchining holatini va uning faoliyatga munosabatini ifodalovchi shaxsiy shakllanish sifatida tushuntiradi bunda: diqqat, jarayonda faol ishtirok etish, tezkor javob[7,8].

A.I.Karmanchikovning fikriga ko'ra ijodiy faoliyat yangi bilimlarni yaratish jarayonida ichki va tashqi omillarning o'zaro ta'sirini ta'minlashga imkon beradigan shaxsiy xususiyatlar to'plami hamda ijodiy faoliyat - bu shaxsning tashabbusi, samarali faoliyatining amalga oshirilishi mumkin bo'lgan salohiyati deb izohlaydi [9].

Natijalar. Ijodkorlik ongli, maqsadli jarayon bo'lib bu faoliyat jarayonida shahs o'zini o'zi anglash va shaxsiy rivojlanishini amalga oshiradi. Binobarin, insonning ijodiy faoliyati ko'p jihatdan uning faolliigi, aqliy qobiliyatlari, sezgi, tasavvurlari va boshqa shaxsiy fazilatlariga bog'liq. Shularni hisobga olgan holda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlash va ularning intellektual tayyorgarlik jarayoni bosqichlari quyidagi ketma-ketlikda amalga oshiriladi: (1-rasm)

1-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlashda talabaniing intellektual tayyorgarlik jarayoni.

Bizning nuqtai nazarimizcha, ijodkorlik yangi narsa yaratish jarayoni bo'lib, buning natijasida ushbu faoliyat turini amalga oshiruvchi shaxsda o'zgarishlar ro'y beradi. Sub'yektning ijodiy faoliyati, uning o'ziga xos natijasi uning ehtiyojlari, bilim, ko'nikma va malakalari bilan belgilanadi.

Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlash uchta asosiy omilni integratsiyalash orqali amalga oshiriladi:

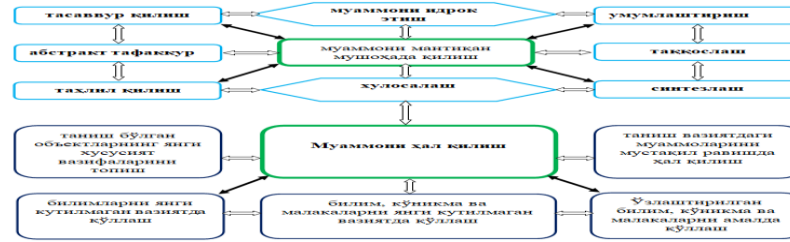
muayyan yo'nalish bo'yicha mutaxassis kasbiy faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan tayanch kompetensiyalarga mos ravishda tuzilgan va didaktik jihatdan moslashtirilgan bilimlar konsepsiyasiga asoslangan ta'lim mazmunini tashkil etishning maqsadga muvofiq bo'lishini ta'minlaydigan modullilik;

ta'limning maqsadiga mos keladigan o'qitish shakllarini tanlashni belgilab beradigan - ta'limni faoliyatga ko'ra tashkil etish;

ta'lim olish-rivojlanishning uzluksiz jarayonini tashkil etish yo'li bilan inson kamolotining to'la-to'kis bo'lishini ta'minlashga qaratilgan - ta'limni texnologiyalashtirish.

Ta'lim mazmunining tarkibiy qismi bo'lgan ijodiy faoliyat tajribalari talabalarining avval o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi kutilmagan vaziyatlarda qo'llash orqali tarkib toptiriladi [11]. Shu sababli, o'qituvchi ta'lim-tarbiya jarayonida bilimlarni tayyor axborot shaklida emas, balki muammoli vaziyatlarni vujudga keltirish natijasida talabalarining avvalgi mavzularida o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi kutilmagan vaziyatlarda qo'llashiga imkon yaratish, ularda mustaqil va ijodiy fikr

yuritish ko'nikmalarining tarkib topishiga zamin tayyorlashi zarur hisoblanadi. (2-rasm).

2-rasm. Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarda ijodiy fikr yuritish bosqichlari.

Shaxs ijodiy rivojlanish darajasi "men qila olaman", "men hoxlayman" refleksiya namoyon bo'ladi va o'z rivojlanishining sababini tushunishda, o'zini o'zgartirish, o'zini takomillashtirish bo'yicha maqsad hamda vazifalarni qo'yish mahoratida namoyon bo'ladi. Bu darajaning psixologik yangiliklari o'zini adekvat aks ettirish, o'z ishlarini analiz qilish mahorati, ularning oqibatlarini oldindan ko'rish bilan nazarda tutiladi.

Ijodiy rivojlanishning oliy darajasi boshqa odamlarga sezdirmasdan samarali mehnat qilishga imkoniyat beradi.

Ushbu daraja o'z faoliyatini loyihalashtirish, mahoratini amalga oshirish, o'z ishlarini bashoratlashda (istiqbollashtirish), o'z nuqtai nazarini himoya qilish, amaliyotda mustaqil va birovga qaram bo'lmay emosional barqarorligini namoyon etadi.

Muhokama. O'qituvchi pedagogik mahoratini aql-idroki, tafakkuri, ijodiy faoliyatsiz yaratib va takomillashtirib bo'lmaydi. O'qituvchi ijodiy faoliyatining har qanday turida ayni bir vaqtning o'zida uning ham aqliy, ham jismoniy mehnati ob'yektiv ravishda ishtirok etadi. Ijodiy faoliyat o'qituvchi hayotining negizi hisoblanadi. O'qituvchi miyasida har qanday fikr, hech qanday qarash va tushuncha o'z-o'zidan tug'ilmaydi hamda rivojlanmaydi. Balki ularning hammasi ma'lum darajada ijodiy fikrlar bilan bog'langan.

Inson yoki jamoaviy faoliyat shakli - avval mavjud bo'lmagan ammo sifat jihatidan yangisini yaratish, rag'batlantirish yo'li hisoblanadi. Ijodiy faoliyatning asl mahsuloti nostandart gipotezani shakllantirish, noan'anaviy bo'lgan muammoli vaziyat elementlarining o'zaro bog'liqligi, bevosita bog'liq elementlarni jalb qilish, ular o'rtasida o'zaro bog'liqlikning yangi turlarini o'rnatish hisoblanadi. Buning uchun zaruriy shartlar sifatida - fikrlashning moslashuvchanligi (hal qilish usullarini o'zgartirish qobiliyati), tanqidiylik (samarali bo'lmagan strategiyalardan voz kechish qobiliyati), tushunchalarni birlashtirish va uyg'unlashtirish qobiliyati, idrokning yaxlitligi. Ijodiy

qobiliyatlarining yaratilishi o'ziga xos bo'lib ijodkorlik katta va yorqin iste'doddan tortib nozik va mukammalgacha bo'lganlarni o'zi ichiga oladi. Ammo ijodiy jarayonning mohiyati hamma uchun bir xil bo'lib ijodning o'ziga xos mazmunida, yutuqlar ko'lamida va ularning jamiyatdagi ahamiyatida namoyon bo'ladi.

Xulosa. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlash oliy o'quv yurtlarida ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish va boshqarish, mustaqil bilim olish, izlanish, har bir fanni ongli ravishda mukammal o'rganish usullari va yo'llarini bilib olish, o'z bilimini rivojlantirish xususiyatlarini takomillashtirish bilan bog'liq.

Ijodiy faoliyat talabalarning yuksak madaniyatini shakllantirish, ta'limning vosita va metodlarini egallash, o'z vaqtini oqilona sarflash va rejalashtirish, muvaffaqiyatli bilim olishi, kasbiy shakllanishi uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni to'plash hamda o'zlashtirishida katta yordam beradi. Ijodiy faoliyat talabalarda uyushqoqlik, intizom, tashabbuskorlik, iroda, fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlarini o'stiradi, mustaqil fikr yuritishga o'rgatadi, o'z mustaqil ish uslubini hosil qilishga imkon beradi.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlashning maqsad va vazifalarini amalga oshirishda har bir talaba o'qitilayotgan fanlarni chuqur egallash va mushohada qilish, nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olish, shu soha bo'yicha qo'shimcha adabiyotlardan foydalanish, mavzuga oid turli qarashlar, yondashuvlarni taxlil qila olish, mavzuda bildirilayotgan masalalar haqida o'z munosabatini dadil va malakali ifodalay olish, mavzuga doir referat, kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi, magistrlik dissertatsiyalarini yozish tajribalarini o'zlashtirib olish kabilarni to'g'ri tashkil etishi, bo'sh vaqtini unumli sarflashga xizmat qilish, tegishli fanga oid ilmiy va maxsus adabiyotlar hamda boshqa manbalar bilan ijodiy ishlash faoliyatlarini takomillashtirish bilan tanishish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

ADABIYOTLAR

1. Sharipov, Sh. (2000). Talabalar ixtirochilik ijodkorligini shakllantirishining pedagogik sharoitlari. (Mehnat va kasb ta'limi fakultetlari misolida): Ped.fan.nom. diss.
2. Qo'ysinov, O. (2019). Kompetentli yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish texnologiyalari. Ped.fan.dok. diss.
3. Savenkov, A. (2006). Psixologicheskiye osnovi issledovatel'skogo podxoda k obucheniy. Os – 89
4. Shamova, T., Izbrannoye. Sostaviteli: Zubreva, T., Perminova, L., Tretyakov, P. (2004). Syentralnoye izdatelstvo.
5. Andreyev, V. (2000). Pedagogika. Sentr innovatsionnaya texnologiy.
6. Bogoyavlenskaya, D. (2002). Psixologiya tvorcheskix sposobnostey. Izdatelskiy Syentr «Akademiya».
7. Brushlinskiy, A., Petrovskiy, A., Zinchenko V. i dr. (1986). Obshaya psixologiya. Prosvesheniye.
8. Yakimanskaya, I. (1989). Prinsip aktivnosti v pedagogike. Voprosi psixologii.
9. Karmanchikov, A. (2004). Pedagogicheskiye usloviya razvitiya tvorcheskoy aktivnosti uchashixsya v sisteme dopolnitelnogo obrazovaniya: avtoref. dis. kand. ped. nauk. Ijevsk
10. Kuysinov, O., (2018). Developing Professional-Pedagogical Creativity of Future Professional Education Teachers based on Competencial Approach. Eastern European Scientific Journal, 4(2), 257-263.
11. Pardabaev, J., (2020). "STEAM" - Education as an innovative approach to the development of vocational training for students. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Journal, 8(3), 2056-5852.